

9 januari 2026

Stikstof-spiekbrief voor Rob Jetten & Co

Het stikstofdossier leverde onder het kabinet-Schoof slechts verliezers op. Hoe krijgt een nieuw kabinet Nederland wel van het slot?

[Friso de Zeeuw](#)

Een speciale ministeriële commissie onder leiding van de (toen nog missionaire) minister-president Dick Schoof ging begin 2025 van start om de stikstofcrisis aan te pakken. Bij wijze van hulpje in de huishouding componeerde ik ongevraagd een stikstof-spiekbrief voor Schoof, met concrete voorstellen. Van het kabinetsvoornemen om de stikstofimpasse te doorbreken kwam echter geen sodemieter terecht.

Dat mijn ‘two-pager’ een eervolle tweede plaats scoorde in de hitparade van in 2025 meest gelezen columns van *Binnenlands Bestuur*, vormde de aanleiding om het stuk op te dreggen. Met een paar actualisaties drop ik het graag op de informatietafel van D66, CDA en VVD (en wie daar verder nog bijkomt).

Na een jaar stilstand op dit hoofdpijndossier kunnen de informateurs een heel eind komen met selectief winkelen in de stevig onderbouwde rapporten die vanaf 2021 zijn verschenen. Daar zit ‘m de crux: we weten eigenlijk al voor 90 procent wat er moet gebeuren én haalbaar is.

Het stikstofplan van het kabinet-Jetten I omvat vier kernelementen:

- een fors offensief om de stikstofreductie in de meest door stikstof geteisterde natuurgebieden binnen enkele jaren te realiseren, bij voorkeur in combinatie met andere opgaven zoals waterkwaliteit en -kwantiteit.
- een langetermijn-aanpak met een regionale gebiedsgerichte aanpak (Nationaal Programma Landelijk Gebied 2.0).
- parallel daaraan: een eind maken aan de kafkaëske regulering van microdeposities die bijvoorbeeld woningbouwplannen blokkeren, en het legaliseren van PAS-melders.;
- aanpassing van de wetgeving voor gemankeerde aspecten van het huidige stikstofbeleid, zoals bepaalde evident onhaalbare natuurdoelstellingen; van immissie-regulering naar emissie en onderzoek naar alternatieven voor de kritische depositiewaarde (KDW) en het Aerius-rekenmodel.

We nemen het [Versnellingsplan](#) van VNO/NCW, MKB NL, Natuurmonumenten en Natuur & Milieu erbij (november 2024). Het plan bevat voorstellen voor alle sectoren die stikstofverbindingen uitstoten. Ik beperk mij hier tot de landbouw, die twee derde van de neerslag in Nederland (inclusief de buitenlandse toevoer) met zich meebrengt.

Het gaat om:

- intensivering van de verlaging van het eiwitgehalte in veevoer.

- versnelde afname van het melkvee via een partiële reductieregeling van stikstof- en fosfaatplafonds.
- versnelling en intensivering van de innovatieregeling.
- stapsgewijze invoering van een norm voor grondgebondenheid in 2032.

LTO steunde de eerdere editie 'Duurzaam Evenwicht' (2021), maar de agrarische belangenorganisatie [haakte in 2024 af](#): 'te eenzijdig gericht op de landbouw' en 'te duur'.

De kosten mogen er inderdaad wezen, circa 10 miljard euro. Met het ondoordachte schrappen van de Stikstoffonds van 20 miljard euro van het laatste kabinet-Rutte, heeft dit huidige demissionaire kabinet zichzelf en de samenleving met een fors financieel probleem opgezadeld. Want er zal sowieso een flink budget op tafel moeten komen om agrarische bedrijven aan te kopen, gronden af te waarderen, regionale schuifruimte met grond te creëren en innovatieve maatregelen te ondersteunen. Ook in de sectoren mobiliteit en industrie vergt de stikstofreductie extra inzet van overheidsmiddelen. Anderzijds: maar liefst negen ministeries zijn betrokken bij dit dossier (inclusief Financiën). Die zullen allemaal moeten lappen. Het gaat om een bedrag van circa 1,5 miljard euro per jaar. Het zou te doen moeten zijn, gezien de urgentie.

Het in januari 2025 verschenen [rapport van de Universiteit Wageningen](#), opgesteld in opdracht van het IPO, inventariseert en beoordeelt technische (innovatieve) maatregelen op het boeren erf. Het WUR-rapport stelt dat veel vernieuwingen voor de veehouderij binnen een tot vijf jaar technisch zijn uit te voeren. Maatregelen, zoals (biologische) 'mestaanzuring' (mij niet over doorvragen), luchtwassers en het schoonhouden van vloeren leveren de meeste milieuwinst op voor emissies uit stallen.

Een ander rapport, van stikstofprofessor Jan Willen Erisman en landschapsarchitect Benno Strootman, [Naar een ontspannen Nederland](#) (2021), heeft eveneens bruikbare invalshoeken. De verbreding naar andere opgaven in het landelijk gebied en de regionale gebiedsgerichte aanpak komen goed uit de verf. Hun korte-termijnaanpak met urgente opgaven richt zich op:

- ammoniak-emissiereductie in de Gelderse Vallei en de Veluwe.
- gerichte uitkoop van specifieke intensieve bedrijven (piekbelasters) op zandgronden.
- extensivering van de landbouw in het Groene Hart.

De gebiedsgerichte benadering is lange-termijnwerk. Daar moet je de tijd voor nemen, om de inbreng van boeren en andere betrokkenen tot zijn recht te laten komen. En om de ingewikkelde belangen- en grondpuzzel te leggen. Het instrument 'landinrichting' moet uit de mottenballen.

Intussen blijkt dat de huidige uitkoopregelingen voor veehouderijen ('piekbelasters') nu vaak averechts werken. Omzetting van grasland naar akkerbouw, bometeelt en bollenteelt verslechtert de waterkwaliteit en -kwantiteit. Ook de kwaliteit van nabijgelegen natuurgebieden kachelt achteruit. Van de regen in de drup, met inzet van een smak belastinggeld. Het speelt vooral in Brabant en Gelderland. Gemeenten en waterschappen [slaan alarm](#).

Demissionair minister Femke Wiersma – en zij is lang niet de enige – wil het er beslist niet over hebben: de optie om ook het instrument onteigening in te zetten. Maar het kabinet-Jetten zal niet om dit 'hete hangtaboe' heen kunnen. Bij gerichte uitkoop in de meest urgente gebieden kan de inzet van onteigening niet gemist worden, als uiterste middel. 'Onteigening'

roept begrijpelijkerwijs direct afwijzende en emotionele reacties op. Maar dit begrip angstvallig vermijden, creëert een mistige situatie die een vrijwilligheid suggereert die er eigenlijk niet is.

De overvloedige praktijk van de stedelijke gebiedsontwikkeling wijst uit dat het instrument tot weinig juridische procedures leidt. Partijen komen er in onderling overleg uit, meestal op basis van taxaties. Bovendien wordt de onteigeningstitel in sommige provincies al voor natuuraankopen ingezet, bijvoorbeeld voor de realisering van het NNN-netwerk en vaak zonder verzet van de agrarische sector.

Inzet van de onteigeningstitel heeft drie voordelen:

- het maakt het mogelijk om bij uitkoop volledige schadeloosstelling toe te kennen, dat verhoogt het draagvlak bij betrokken eigenaren en pachters.
- de ruime vergoedingsregeling gaat, in wisselwerking met de stok-achter-de-deur van de onteigening, waarschijnlijk versnellend werken op het uitkoopprogramma.
- inzet van de onteigeningstitel verhoogt de zekerstelling van de reductiedoelstelling en dat is dan weer (juridisch) noodzakelijk om nu het groene licht krijgen voor economische activiteiten die stikstofneerslag veroorzaken.

Een stevige, verplichtende aanpak zoals ik hierboven schets is randvoorwaardelijk om de woningbouw, de aanleg van infrastructuur en andere investeringen in een zone van 25 kilometer rond stikstofgevoelige gebieden van het slot te halen.

De aanvankelijk beleidsmatige en daarna juridische verankering van het geschetste programma betekent een enorme ondersteuning voor de juridische houdbaarheid van de invoering van een 'rekenkundige ondergrens' of 'drempelwaarde'. Ter vervanging van de huidige, ook in internationaal verband absurd lage 0,005 mol/ha/jaar depositie per project: minder dan een zakje Pokon. Een ondergrens van 1 mol/ha/jaar per project gaat enorm helpen, sowieso bij woningbouwprojecten.

Het stikstofdossier kende ook dit jaar alleen maar verliezers. Op één uitzondering na: voor gespecialiseerde advocaten was het een (wederom) een topjaar. Laat het kabinet-Jetten aan dit drama een eind maken; de bouwstenen liggen klaar.